РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Илиана Павлова

на дисертационния труд на ***Ивайло Георгиев Йошков***
на тема „*Нови роли на журналистите и аудиторията, обусловени от комуникационните специфики на уеб средата*”
за присъждане на образователна и научна степен „доктор”,
професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Онлайн журналистика)

1. Актуалност на темата

Темата на дисертацията на Ивайло Георгиев Йошков е актуална, а тъй като засяга съвременни процеси и явления, тя е и трудна – промените в медийния пейзаж са изключително динамични, обхватни, трудно обозрими. Ето защо считам, че в тематичния избор е едно от достойнствата на тази дисертация. При липсата на цялостни задълбочени научни разработки по темата, изследването има и подчертано приносен характер.

Ивайло Йошков разглежда комуникационните роли на журналистите и аудиторията като непрестанен процес на адаптиране към технологичните новости, на фона на динамично развиващия се уеб (от Web 1.0. към Web 3.0). Разглежда ги последователно: при традиционните медии в уеб среда на развитие и при новите социални медийни практики (с появата им в Web 2.0.). Картината се очертава в динамика, разслояват се процесите, очертават се връзките и отношенията между традиционни и нови медии, като ясно се откроява тенденцията: комуникационните специфики на уеб средата постепенно довеждат до „*доближаване на традиционните роли на журналистите и аудиторията*” (с. 12). Фигурата на журналиста се деинституционализира.

2. Структурни и съдържателни особености на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд се състои от увод, три глави, заключение и библиография по темата.

Новите роли на журналистите и аудиторията са проследени на базата на анализ на уеб сайтове на традиционни и на социални медии. Дисертационният труд се спира най-вече на предоставените софтуерни възможности за взаимодействие и комуникация, като акцент в наблюденията се поставя върху приложенията на комуникационните характеристики на уеб средата – интерактивност, хипертекстуалност, мултимедийност и персонализация.

За целите на изследването са анализирани 135 сайта на традиционни медии от 9 страни (Съединените щати, Великобритания, Франция, Русия, Италия, Германия, България, Япония и Китай) по категории: сайтове на традиционни печатни издания (вестници и списания), на електронни медии (телевизия и радио), информационни агенции, както и 20 сайта на социални медии (съвместни проекти, блогове и микроблогове, общества за споделяне на съдържание, социални мрежи и виртуални социални светове).

Подбраните за изследване сайтове са с висока рейтингова позиция в Alexa. Самата рейтинговата система на Alexa се основава на два показателя – дневните посещения на конкретния сайт и на броя прегледани страници на посещение. Това е убедителен аргумент за относително високата степен на достоверност на данните за посещаемостта на сайтовете, а от тук и за избора на конкретните сайтове, обект на изследване.

Изследваният емпиричен материал е систематизиран в таблици. На базата на процентни съотношения на сайтовете, използващи отделните комуникационни форми на уеб средата, са направени и конкретните изводи в дисертацията.

Времевото ограничение, което си поставя изследването, обхваща периода 2009 – 2012 г.

Използваната и цитирана литература включва 21 български заглавия и 82 чуждоезични източници.

Дисертацията се отличава със стройна методологична рамка, ясно формулирани цели, задачи, предмет и обект на изследване. Езикът на изследването е ясен, точен, прецизен.

Дисертационният труд разкрива умението на докторанта да използва теоретични източници, както и способността му да прави емпирични наблюдения, на базата на които да аргументира своята теза. Ивайло Йошков се вглежда в една динамична и обхватна среда, като прокарва свои пътища, наблюдава един изключително голям масив от сайтове, като компетентно анализира и систематизира, със стремеж към улавяне и подреждане на цялостна картина.

В **увода** са представени основните параметри на дисертационния труд, предмет, цели и задачи на изследването, както и приложената методологическа рамка.

В **първа глава** „*Етапи в развитието на уеб пространството от Web 1.0. до Web 3.0. Същност и трансформация на спецификите на уеб средата*" е направен теоретичен обзор на съществуващата научна литература по проблема на дисертацията, проучени са различни научни източници, на базата на които е проследено развитието на уеб средата и са очертани основните й комуникационни характеристики. Прието е направеното през 2004 г. от Тим О'Райли разграничение на статичен Web 1.0. и социален Web 2.0. Докторантът закономерно стига до извода, че *„В първия период от развитието си уеб пространството представлява не толкова нова среда, в която да се реализира нов тип комуникация, колкото ново средство на разпространение на материалите на*

традиционните медии” (с. 20). Истинската промяна идва с появата на Web 2.0.

Втора глава е посветена на медиите от Web 2.0. в етапа на преход от традиционния масовокомуникационен онлайн модел към двупосочен модел на комуникация. Втората глава от дисертацията е безспорно приносна.

На базата на своите наблюдения и конкретни емпирични анализи Ивайло Йошков доказва, че в Web 2.0. аудиторията се доближава до характерните за традиционните медии комуникационни роли на журналистите. В дисертацията са разграничени конкретните фигури на промяната: потребителите са *търсачи на информация* (в резултат от навигационната интерактивност и хипертекстуалността), те са *пазители на информационния вход* (резултат от навигационната интерактивност, хипертекста и персонализацията), сами *определят обществения дневен ред* (използвайки адаптивната интерактивност), присвояват си ролите на *репортер, водещ, редактор, фотограф, оператор*... Общият извод е, че в условията на Web 2.0. журналистическата фигура е деинституционализирана. Същевременно обаче емпиричните наблюдения и анализ показват, че уебсайтовете на отделните типове традиционни медии демонстрират различна степен в изменението на ролите – най-малки промени има при сайтовете на информационните агенции и на традиционните списания. Комуникационните възможности са заложени в уеб пространството със създаването му, но използването им от отделните медийни сайтове е постепенно и започва сравнително късно.

Най-големи промени в традиционните роли на журналистите се откриват при социалните медии, разграничени като „същински нови медии в Web 2.0.” На тях е посветена **трета глава** от дисертацията. Със социалните медии се развива гражданската журналистика.

В **заключителната част** се обобщават резултатите от проведеното изследване и се посочват основните изводи.

По темата на дисертационния труд са направени седем научни публикации, като три от тях са под печат.

3. Научни приноси

Безспорен принос на дисертационнния труд е детайлното и обхватно проучване на комуникационните роли на журналистите и аудиторията въз основа на приложението на характерни за уеб средата черти (интерактивност, хипертекстуалост, мултимедийност и персонализация). Дисертацията на Ивайло Йошков е първото мащабно изследване от такъв характер у нас.

Направеният извод за постепенното изравняване на комуникационните роли на журналисти и аудитория отвежда докторанта и до преосмисляне на традиционни теории – за журналиста като „пазач на информационния вход" на Курт Левин и на теорията на Максуел Маккомбс и Доналд Шоу за медиите като определящи обществения дневен ред.

Фокусът на дисертацията на Ивайло Йошков, проведените наблюдения и направените анализи имат съществен принос към разбирането на процеси и явления в съвременния свят, което прави работата на докторанта актуална и полезна не само за медийни специалисти, анализатори, преподаватели и студенти, но и за всеки, който се интересува от механизмите на приобщаване на потребителите към журналистическия труд и от превръщането им в равноправен участник в комуникационния процес.

В подкрепа на извършените от докторанта наблюдения на софтуерните приложения на комуникационните черти на уеб средата и на достигнатия от него извод за деинституционализацията на журналиста,

идва и следният факт. На 29 февруари 2012 г. „Гардиън" обяви началото на *отворената журналистика*, като с това окончателно сложи край на традиционния тип журналистически модел и зададе изцяло нов стандарт в професията. „Гардиън" прие генерираното от потребителите съдържание и краудсорсинга за ключова част от своята дейност, като същевременно се превърна в отворена платформа за обмен на данни. „Гардиън" промени и начина, по който отразява събитията и създава новините – от линеен и вертикално ориентиран процес към форма на сътрудничество с мрежови характер и хоризонтален принцип на разпространение. Журналистът все още съобщава, редактира, „опакова" новините, но процесът непрекъснато се споделя. Отворената журналистиката дава възможност на гражданите да бъдат включени във всеки момент от журналистическата дейност. Журналистиката се превръща в *итеративен тип процес* – една съществена черта на съвременния медиен пейзаж.

4. Въпроси, основни препоръки и забележки

В дисертационния труд откривам подобрения в сравнение с варианта, предложен за вътрешно обсъждане. Част от направените в моята предварителна рецензия забележки са взети под внимание от докторанта и са отразени от него.

Имам известни възражения относно твърдението, че предварително заложените в медийното съдържание връзки (към други публикации на сайта или към външни източници) са начин за направляване на потребителския интерес, т.е. с оглед хипертекстовостта журналистът запазва традиционната си роля на посредник в процеса на комуникация. Личното ми мнение е, че потребителят днес чете не само заложеното чрез линкове от журналиста, но и *коментарите – потребителски влог в хипертекстовостта*. Нещо повече, в web 2.0. *всеки един коментар става част от материала, под който е публикуван*. „Гардиън" дори дава отговор

на въпроса „Чие е авторското право върху коментарите?” – в „Условията за ползване” на сайта е отбелязано, че, публикувайки своя коментар, потребителят дава и безвъзмездните права на „Гардиън” да го препубликува в какъвто и да е формат, печатен или електронен. А под заглавието на самия журналистически материал стои и линк за директно „Преминаване към коментарите” – сайтът на „Гардиън” не противопоставя *журналистиката-като-предлагаща-съдържание* на *журналистиката-като-разговор* (Content vs. Conversation), а търси баланса между тях. Такъв тип платформи изграждат и други големи издания. Отворената журналистика приема стандартите на социалните медии. Тя е двупосочна, мрежова журналистика, която изключва институционализирането на която и да е фигура в комуникационния процес.

Считам, че с оглед прецизността на научната разработка и адекватността на направените изводи е редно да се отбележи към кой конкретен момент се отнасят осъществените наблюдения върху онлайн изданията (данните, систематизирани в таблици). Ивайло Йошков посочва, че изследването обхваща 2009 – 2012 г. (с. 8), същевременно обаче докторантът не гледа на периода като на динамична среда, в която да откроява процеси и явления, а като на статичен обект, разположен някъде там – в пика на уеб 2.0. и на прага на уеб 3.0. Факт е обаче, че технологиите променят изключително бързо комуникациите, всеки един от сайтовете, обект на изследване в дисертацията, преминава през немалки трансформации в рамките на този четиригодишен период. Ето защо смятам, че подпечатването на валидността на изводите, неизменно изисква посочване на момента, към който се отнася „извадката” с наблюдения в дисертацията.

Вероятно заради необходимостта от яснота на изложението, в изследването се наблюдава нееднократна повторяемост на терминологични разяснения, както и на определени моменти на

описателност (например обясненията, свързани с различните техники на персонализация, на видовете интерактивност, хипертекстуалността и др.). При евентуална редакция тези повторения биха могли да се избегнат, така дисертацията би добила по-стегнат вид, а и би се избегнало усещането за „кръжене", „намотаване" около едно и също нещо. Биха могли да се прецизират обширните припомняния на вече извършени наблюдения и достигнати изводи (например с. 264 – 266, 307 – 309), както и споменаването на основните цели и задачи по формулата „*дотук разгледахме – ще разгледаме*": „*Както вече отбелязахме... ще разгледаме в следващата глава. Дотук разгледахме...*" (с. 41), „*С оглед на това по-долу ще разгледаме... В съответствие с описанието на стадиите на развитие на уеб средата, което направихме в предишния параграф, ще разгледаме...*" (с. 60).

Считам, че сегментите „*Брой и характеристики на комуникационните специфики на уеб средата*" (с. 60) и „*Същност на комуникационните специфики на уеб средата и тяхното влияние върху комуникационните роли на журналистите и аудиторията*" (с. 64) трябва да бъдат изведени в началото на първа глава. Разглеждането на основни концепции, както и изясняването на понятията интерактивност, хипертукстуалност, мултимедийност, персонализация би следвало да предхожда историческия преглед на проявленията им.

Дългите, тромави и изключително описателни заглавия също се нуждаят от редакция.

Направените препоръки и забележки като цяло не засягат качествата на дисертационния труд. Докторантът напълно изпълнява точно формулираните от методическа гледна точка задачи и изцяло постига целите на своята дисертация.

5. Заключение

Като имам предвид актуалността на темата и приносните моменти на дисертацията, цялостното емпирично изследване, както и направените изводи и очертаните тенденции в развитието на уеб комуникацията, **убедено препоръчам на уважаемото жури да присъди образователната и научна степен „доктор" на Ивайло Георгиев Йошков** за дисертационния му труд „Нови роли на журналистите и аудиторията, обусловени от комуникационните специфики на уеб средата".

10 март 2013 г.
Велико Търново

Доц. д-р Илиана Павлова